

KRIS OCH KORRUPTION

I en serie inlägg på sin blogg Copyriot har historikern Rasmus Fleischer undersökt olika aspekter av paraplybegreppet 'kris'. Ikaros publicerar här ett inlägg från mars 2014 där Fleischer visar hur korruption kan fogas in i ett kristeoretiskt sammanhang genom att betrakta korruption som ett symptom på kapitalismens kris. En fråga som behandlas i bloggtexten är hur protester mot korruption egentligen ska förstås.

Text: Rasmus Fleischer

Vadå korruption? Vi tycks befinna oss i en global upprorsvåg, där protester mot "korruptionen" är ett genomgående tema. Framför allt rör detta de så kallade tröskelstaterna, *emerging markets*, som är särskilt utsatta i den globala krisens nya

fas. Vreden mot korrupta politiker tycks ofta hänga samman med att pengarna förloras i värde och priserna stiger.

En fråga är hur vi ska tänka på begreppet "korruption". Det finns i detta begrepp något djupt otillräckligt, rentav obehagligt. Att skylla alla problem på "korrupta makthavare" är inte så värst långt från att klaga på "räntelobbyn".

Dessutom kan en rörelse mot korruption lätt slå över i en glidning mot despotism. Betänk hur **Viktor Orbán** tog makten i Ungern med löften om att agera mot korruptionen, för att sedan snabbt stifta en lag om att korruptionsmisstänka får häktas utan rättegång på obestämd tid. Redskapet *mot* korruption kan lika gärna bli ett redskap *för* korruption.

Samtidigt är det ett faktum att korruption existerar. Det är även ett faktum att korruptionen är ojämnt fördelad, vilket syns tydligt på kartorna från Transparency International. Även om vi bör vara skeptiska till metoderna som används för korruptionsindex, ger de en vink om verkliga förhållanden.

Sverige *är* ett av de minst korruperade länderna i världen. Ukraina *är* mer korruperat. Fattiga länder *är* överlag mer korruperade än rika länder. Detta kan konstateras utan omsvep. De enda som skulle ifrågasätta detta är rätts haverister som tänker sig att allt ont i världen kommer sig av "korruption" – en löjeväckande analys.

Korruptionen är inte den yttersta orsaken till världens misär, utan snarare ett symtom på någonting. Men på vad?

Vad *är* korruption?

Om vi går till Svenska Akademiens ordbok, kan vi ana en betydelseförskjutning:

1) *fördärv, förstörelse /.../ förruttelseprocess; numera bl. om moraliskt o. d. fördärv, sedefördärv /.../*

2) *bestickning, korrumpning; (om moraliskt förfall vittnande) mottaglighet för gåvor l. dyl.*

Först stod ordet för allt slags fördärv. Någonting rent som smutsas ned. Någonting friskt som börjar ruttna. Kris och korruption är i grunden detsamma!

Vi kan även notera att den engelska termen "corruption", som den förekommer i *King James Bible*, motsvaras av "för-

Liberalismen tenderar att tro att det är korruptionen som står i vägen för en framgångsrik kapitalism

därv" i svenska bibelöversättningar.

Från att ha stått för förfall i allmänhet, kom ordet efterhand att särskilt syfta på *moraliskt* förfall. När till exempel Friedrich Nietzsche analyserade "korruptionen" bortom gott och ont, syftade han på moraliskt förfall (betydelse 1), inte på mutade makthavare (betydelse 2).

Länge såg man nog mutade makthavare som ett *uttryck* för moraliskt förfall. Ordboken, som utgavs 1937, ger en tydlig vink om saken. Sedan dess har den sekundära betydelsen tagit över: korruption handlar om mutor, i en eller annan form. Om korruptionen förr kunde drabba "kulturen" i stort, är den numera något som framför allt breder ut sig i ett övre samhällsskikt, "makthavarna".

Nu ett försök till kristeoretisk definition av vad "korruption" faktiskt står för i vår tid.

Fråga: vad är *inte* korrumpert?

Svar: kapitalismen!

Karl Marx understryk hur kapitalismen, i jämförelse med alla tidigare samhällen, utmärker sig genom att samhällets maktförhållanden blir opersonliga. I kapitlet om varans fetischkaraktär i *Kapitalet* gör han en återblick på den europeiska medeltiden, då "personligt beroendeförhållande är samhällets givna grundval". Såväl översåte som undersåte har sina givna plikter gentemot varandra, gentemot jorden och gentemot Gud. När de medeltida människorna utför sina plikter så framträder "personernas samhälleliga förhållanden i deras arbeten som deras egna personliga förhållanden".

Kapitalism innebär däremot att makten blir abstrakt, opersonlig. Bort med personberoendet, in med pengaberoendet. För den enskilde individen gäller det att ha ett jobb, eller på annat sätt fixa en löpande inkomst. För det enskilda företaget gäller det att stå sig i konkurrensen under det att produktiviteten ökar. För staten som "ideell totalkapitalist" (Engels) gäller det att upprätthålla kapitaltillväxt inom dess eget territorium, i konkurrens med alla andra stater.

Visserligen kan alla dessa opersonliga marknadsförhållanden inte stå på egna ben. Hela kalaset bärs upp av omedelbart personliga förhållanden. Men dessa har genom hela kapitalismens historia förpassats till en särskild sfär – familjen – och i huvudsak delegerats till kvinnorna. Just genom denna "avspaltning", kan marknaden förbli ett medium för opersonlig maktutövning. Så går det i korthet att beskriva det kapitalistiska samhället i dess fullt utvecklade form.

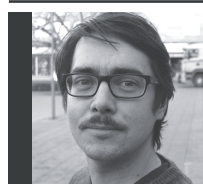
Kapitalets kris är alltså en kris för den opersonliga makten. I dess ställe träder då – ännu en gång – den omedelbart personliga makten. Men till skillnad från medeltiden, finns det ingen gudagiven hierarki att falla tillbaka på. Därför uppstår det som vi kallar *korruption*.

För att det ska bli meningsfullt att tala om (och upproras över) korruption, måste alltså kapitalismen redan vara etablerad. Korruptionen är varken ekonomisk eller politisk. Den är själva *sammanblandningen* av ekonomi och politik – de två sfärer som enligt liberalismen borde vara åtskilda. Liberalismens avsky mot korruption är en uppriktig sak. Men liberaler tror i allmänhet att det är korruptionen som står i vägen för en framgångsrik kapitalism. Kanske är det tvärtom: kapitalismens kris är själva orsaken till korruption.

Att protestera mot korruptionen är alltså som att protestera mot krisen. Nej, det är inte fullt så dåligt som att protestera mot dåligt väder. Antikorruption kan rentav vara en bra start på någonting större. Allt kommer an på hur sådana protester kan vidgas. Här gäller det att undersöka de likheter och olikheter som finns mellan rörelser i till exempel Ukraina, Bosnien, Tjeckien, Nordafrika, liksom olika nätpolitiska mobiliseringar, där indignationen över "korruption" har spelat en varierande roll. Problemet är att en mobilisering mot korruption alltid tenderar till att idealisera den väl fungerande, opersonliga makten.

AVSPALTNING

Begreppet "avspaltning" (*Abspaltung*) används i vissa försök att teoretisera det dialektiska förhållandet mellan patriarkat och kapitalism. Tanken är att alltså att dessa ordningar förutsätter varandra utan att någon sida är mer grundläggande än den andra. Teoretiker som Roswitha Scholz och Robert Kurz har i den tyska tidskriften *Exit!* förfäktat en uppdatering av den kritiska teorin, med sikte på att samtidigt övervinna begränsningarna i hittillsvarande marxism och feminism – en "värdeavspaltning-kritik" (*Wert-Abspaltungskritik*). Ansatsen har under det senaste året introducerats för en svenskspråkig publik i den nystartade tidskriften *Kris och kritik* (www.kkritik.org).

Rasmus Fleischer är doktor i historia och driver sedan 2004 bloggen copyriot.se.